Nybro kommuns
kulturmiljöprogram

BARKESTRÖM

Hälleberga socken

Länsstyrelsen
Kalmar län

NYBRO
KOMMUN

KALMAR·LÄNS·MUSEUM

Kulturmiljöprogrammet omfattar 33 områden på olika platser i kommunen.

Arbetet möjliggjordes tack vare ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen. Kalmar läns museum anlitades för inventering och beskrivning av Kulturmiljöprogrammets områden. Layout och sammanställning har gjorts av Nybro kommun.

1. Skoga
2. Lindshult
3. Kråksmåla
4. Torshult, Torshultamåla
5. Uvafors
6. Alsterbro, Sandslätt
7. Rugstorp, Abbetorp
8. Bäckebo
9. Målerås
10. Gullaskruv bruksort
11. Barkeström
12. Hälleberga
13. Applaryd
14. Gullaskruv säteri
15. Orrefors
16. Flygsfors
17. Gadderås
18. Skedebäckshult
19. Flerohopp
20. Gunnabo
21. Duvetorp
22. Kristvallabrunn
23. Brånahult
24. Holmen, Göttorp
25. Nybro stad
26. Kopparfly
27. Örsjö
28. Ebbehult
29. Gårdsryd
30. S:t Sigfrid
31. Brändebo
32. Agebo
33. Alsjöholm

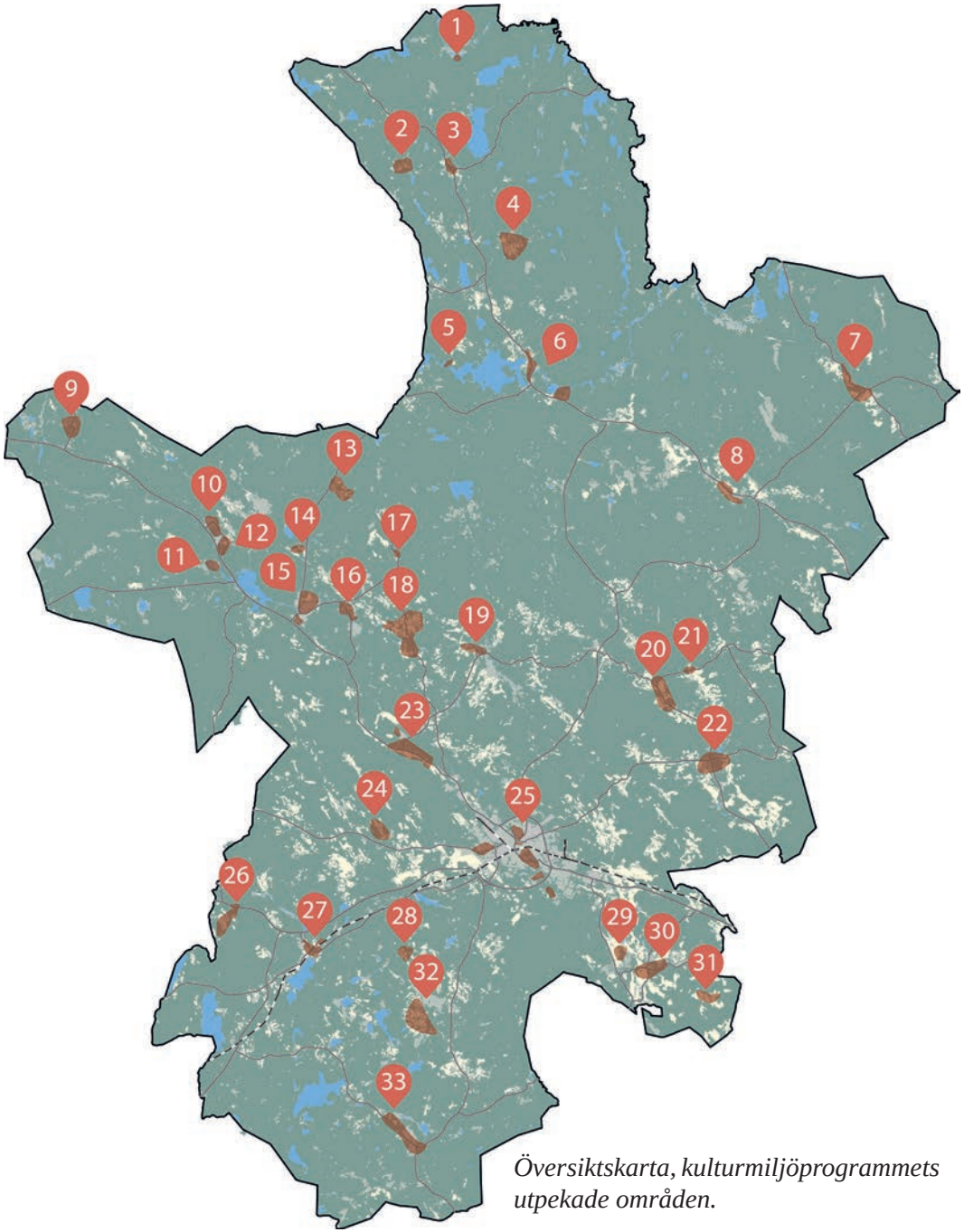

Översiktskarta, kulturmiljöprogrammets utpekade områden.

Läsanvisning

HUVUDOMRÅDE

Här lär du först känna kulturmiljön. Huvudområdet är ett större område som ger en övergripande kunskap om kulturmiljöns landskapliga förutsättningar och bredare historiska utveckling.

KÄRNOMRÅDE

Här får du en djupare beskrivning av områdets värden. Kärnområdet har särskilt höga kulturhistoriska värden, med koncentrationer av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, fornlämningar och/eller landskapsobjekt.

HISTORIK

Här hittar du berättelser om människor och andra viktiga företeelser som präglat kulturmiljön. En förklaring till varför de höga kulturhistoriska värdena finns på platsen.

I FRAMTIDEN

Här ges förslag på förhållningssätt inför framtiden för hur kulturmiljön kan bevaras och utvecklas.

I texten finns siffror inom parentes (1), de hjälper dig att hitta rätt i kartorna för huvud- och kärnområdet.

Bilder är tagna av Kalmar läns museum där inget annat anges.
Susann Johannisson, Kalmar läns museum
Arkeologi: Helena Victor, Kalmar läns museum
Layout: Nybro kommun
Senaste revidering: 2024-12-12

Kulturmiljöerna i Nybro kommun är levande miljöer under ständig förändring. Därför finns det risk att utskriven eller tryckt kopia av kulturmiljöprogrammet inte är den senast uppdaterade versionen. På nybro.se finns den senaste versionen digitalt.

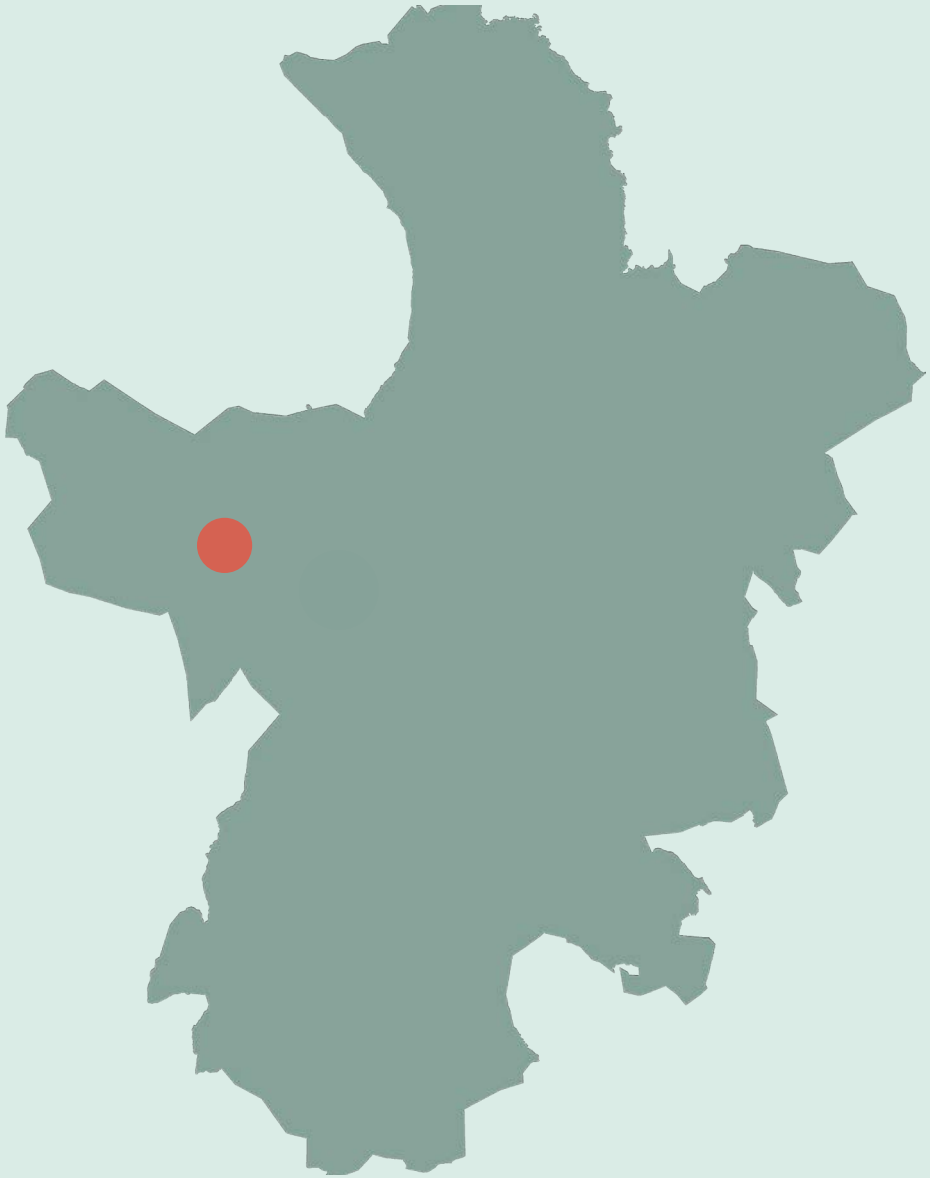

Barkeström ligger vid Vapenbäcksån, cirka 3 kilometer uppströms Orrefors, nordväst om Orranäsasjön. Området används idag som friluftsområde, med vandringsstig (1,5 kilometer) och fasta informationsskyltar. Barkeström är utpekat i länsstyrelsens projekt INVÄVA (Inventering och värdering av kulturmiljöer vid vattendrag) som värdefull kulturmiljö, 2015. Barkeström ligger i ett område som är utpekat av Riksantikvarieämbetet som särskilt värdefulla vatten (H:ny:116); Alsterån Glasriket. Barkeström ligger också inom ett område som är utpekat av länsstyrelsen (1997) som mycket värdefullt naturområde, klass II (nummer 42 i Nybro kommun).

Huvudområde

Huvudområdet är ett större område som ger en övergripande kunskap om kulturmiljöns landskapliga förutsättningar och bredare historiska utveckling.

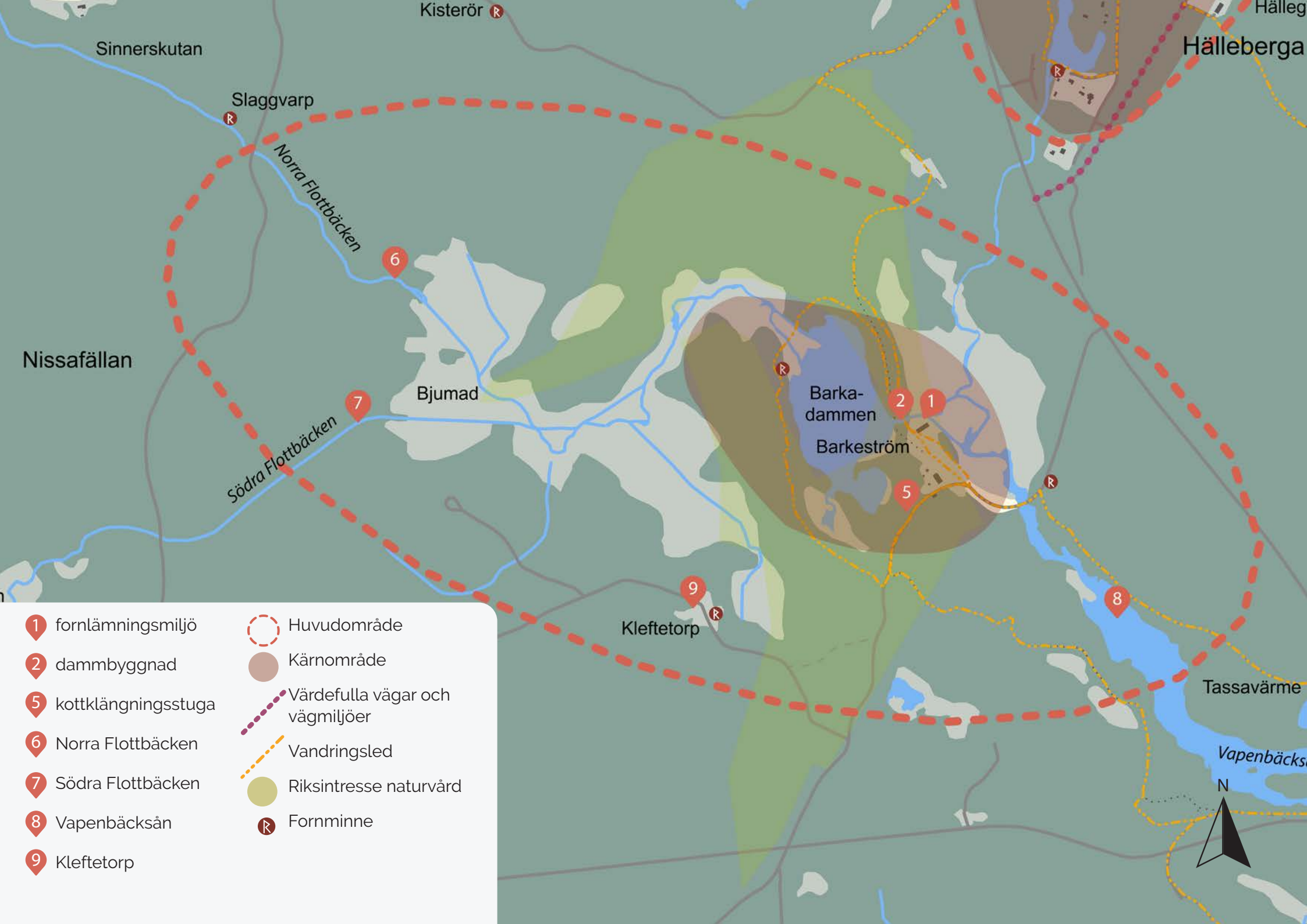
Kisterör
Sinnerskutan
Slaggvarp
Norra Flottbäcken
Hälleberga
Nissafällan
Bjumad
Södra Flottbäcken
Barka-
dammen
Barkeström
Kleftetorp
Tassavärme
Vapenbäcksån
N
1 fornlämningsmiljö
2 dammbyggnad
5 kottklängningsstuga
6 Norra Flottbäcken
7 Södra Flottbäcken
8 Vapenbäcksån
9 Kleftetorp
Huvudområde
Kärnområde
Värdefulla vägar och vägmiljöer
Vandringsled
Riksintresse naturvård
Fornminne

Beskrivning av huvudområdet

Barkeström är idag framförallt en fornlämningsmiljö (1) då fabriksbyggnaderna som tidigare fanns här försvunnit. Tack vare bland annat den bevarade dammbyggnaden (2) samt bostadsmiljön med mangårdsbyggnad och ladugård från 1885 och uthus upplevs platsen som en kulturmiljö i vacker natur. Gården har varit både garvarbostad, gästgiveri och skogvaktarboställe. Förutom grunder efter tidigare industribyggnader och gårdens hus finns i miljön också en kottklängningsstuga (5). Kottklängningsstugan är ett för länet troligen unikt typ av hus, som hänger ihop med den moderna skogsindustrins historia från början av 1900-talet. Dessa hus beskrivs mer i avsnittet kärnområde.

Bostadshuset har använts som garvarbostad, gästgiveri och skogvaktarboställe.

Den slingrande grusvägen passerar ett gammalt broläge över Vapenbäcksån och den vackra garvarbostaden kan skymtas i backen.

Områdets natur är typiskt för Nybro kommuns västra del. Det präglas av stora barrskogar, låg uppodlingsgrad och låg bebyggelsetäthet. Vid Barkaström finns tydliga spår efter inlandsisen i form av flera höjdryggar som är krön från isälvsavlagringar, vilka är en del av Nybroåsen. Den stora Barkadammen mitt i denna kulturmiljö är exempel på en dödisgrop som ringats in av grusåsar. De två bäckarna Norra Flottbäcken (6) och Södra Flottbäcken (7) flyter samman i Barkadammen och ansluter öster om dammen till Vapenbäcksån (8), som rinner vidare ner mot Orrefors. Namnen är viktiga eftersom de hjälper till att förstå tidigare funktioner.

Spåren efter flottningsepoken är svåra att se och tolka idag, men finns kvar uppströms Barkeström i form av träskodda kanter och ytterligare sju små dammar, dammvallar. I skogen finns några enstaka möjliga, osäkra, lämningar efter slaggvarpar. Det bör dock finnas fler spår efter både tidig järnframställning och lämningar efter tillverkning av kol från 1700-talet och framåt, kanske kolmilor. Naturens förutsättningar har påverkat möjligheterna att bygga enkla anordningar för järnframställning här i området redan under 1100- och 1200-talen.

I naturen kring dammen finns tydliga grusåsar.

En av de flottningsleder som finns uppströms Barkeström. Här flottades timmer ner till Barkadammen och sedan vidare ner till sågen i Orrefors. Foto Coco Dedering.

En rekonstruerad träskodd flottningsränna. Foto Coco Dedering.

I skogarna runt byarna finns flera lämningar efter torp- eller backstugebebyggelse. Den viktigaste torplämningen för Barkeström är Kleftetorp (9) som hör ihop med områdets historia. Här finns stengrunder och gjutna grunder efter bostadshus och uthus, samt delar av ett ålderdomligt odlingslandskap, med åkrar, odlingsrösen och stenmurar.

Den gjutna husgrunden efter Kleftetorps ladugård.

Den vällagda husgrunden efter Kleftetorps bostadshus.

En annan husgrund med trappa som finns kvar vid torpet Kleftetorp.

Odlingsröse vid Kleftetorp.

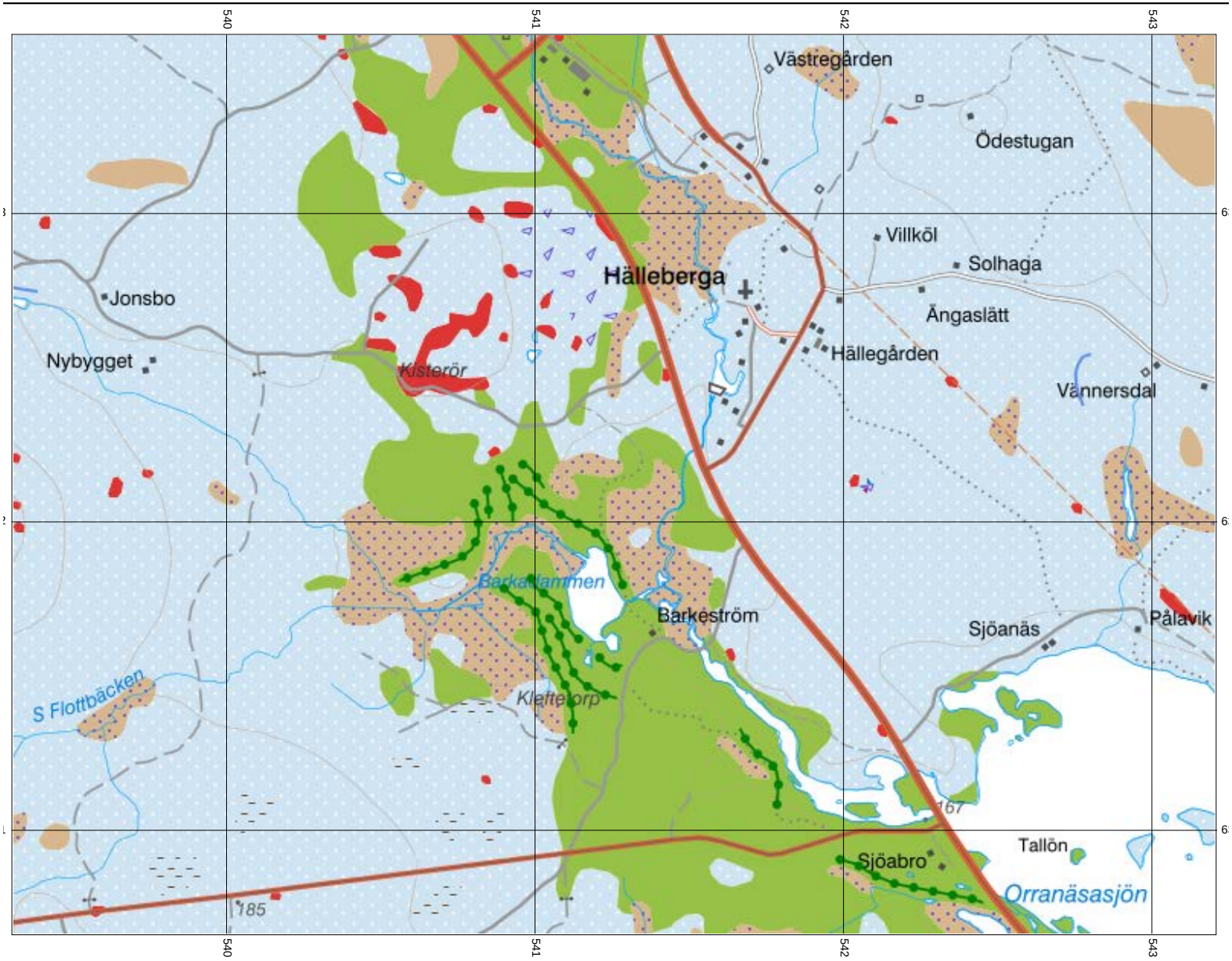

Kartan visar de många grusåarna och åsryggarna och den grop som blev Barkadammen. Karta SGU.

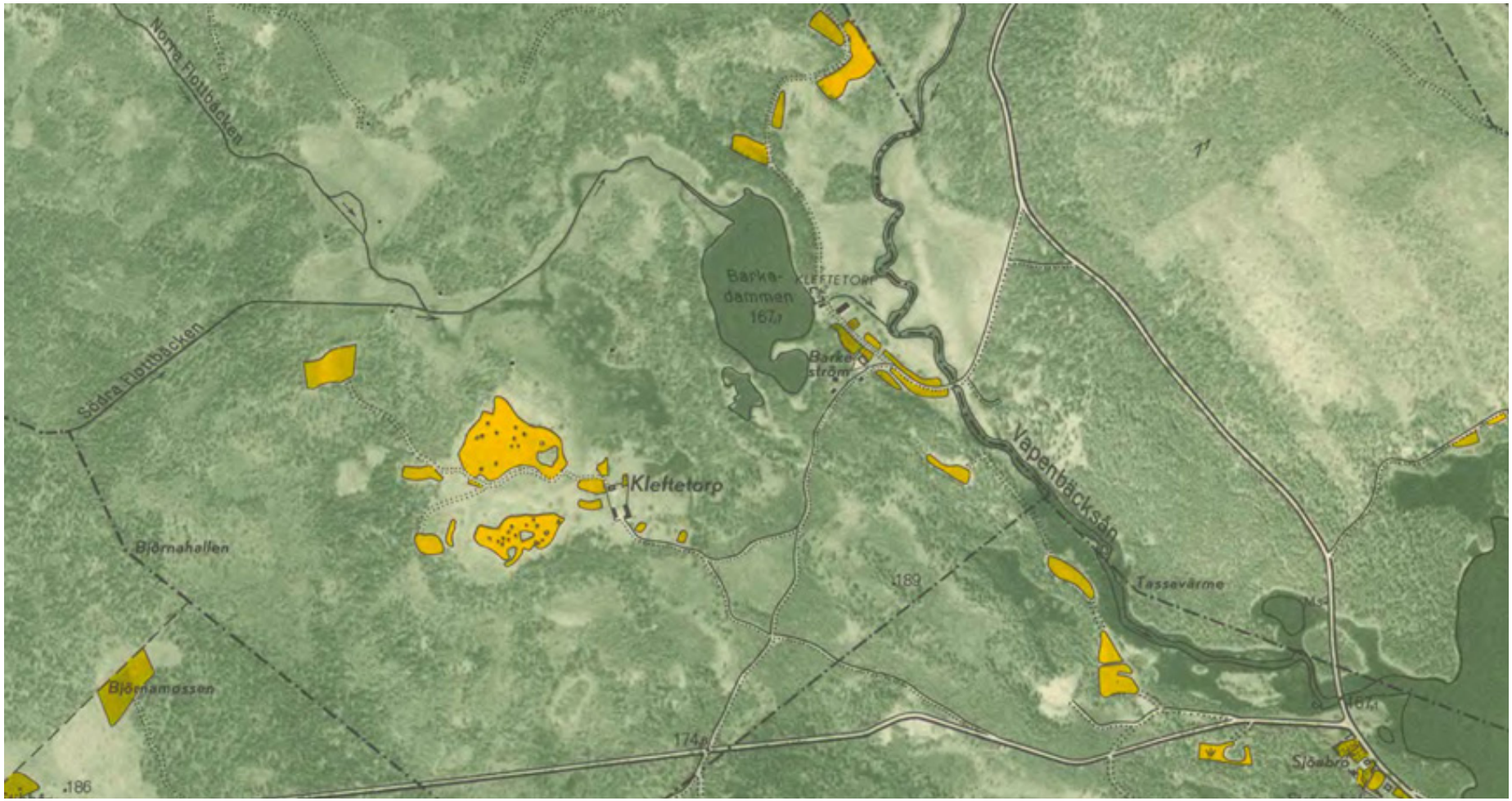

Ekonomiska kartan från 1940-talet visar Barkeström med gårdens hus och uthus samt en svart fyrkant vid dammen som är kraftstationen som fanns då. Sydväst om dammen ligger Kleftetorp som fortfarande brukas. De båda flottningsbäckarna och delar av äldre vägnät syns också. Utmed vattendraget finns minst sju små husmarkeringar som troligen är ängslador (madhus).

Kärnområde

Kärnområdet har särskilt höga kulturhistoriska värden, med koncentrationer av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, fornlämningar och/eller landskapsobjekt.

Kulturvärden inom kärnområdet

Barkeström har historisk betydelse som en plats där vattenkraften nyttjades för olika förindustriella verksamheter som sågverk, flottning, garveri och masugn, med koppling till Orrefors järnbruk. Platsen spelade också en roll vid det tidiga 1900-talets skogsbruk. Den bevarade kottklängningsstugan kan vara unik i landet. Dammen och några få grunder vid vatten är tillsammans med bevarade byggnader från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal bärare av berättelser om Barkeströms spännande, långa och viktiga historia, med höga samhällshistoriska, skogshistoriska och industrihistoriska värden.

Skog

Järn

Möten

Vatten

Symbolerna hänvisar till den kulturmiljöprofil som togs fram för Nybro kommun 2019.
Inom kärnområdet finns exempel på kulturmiljöer ur kategorierna skog, järn, möten och vatten.

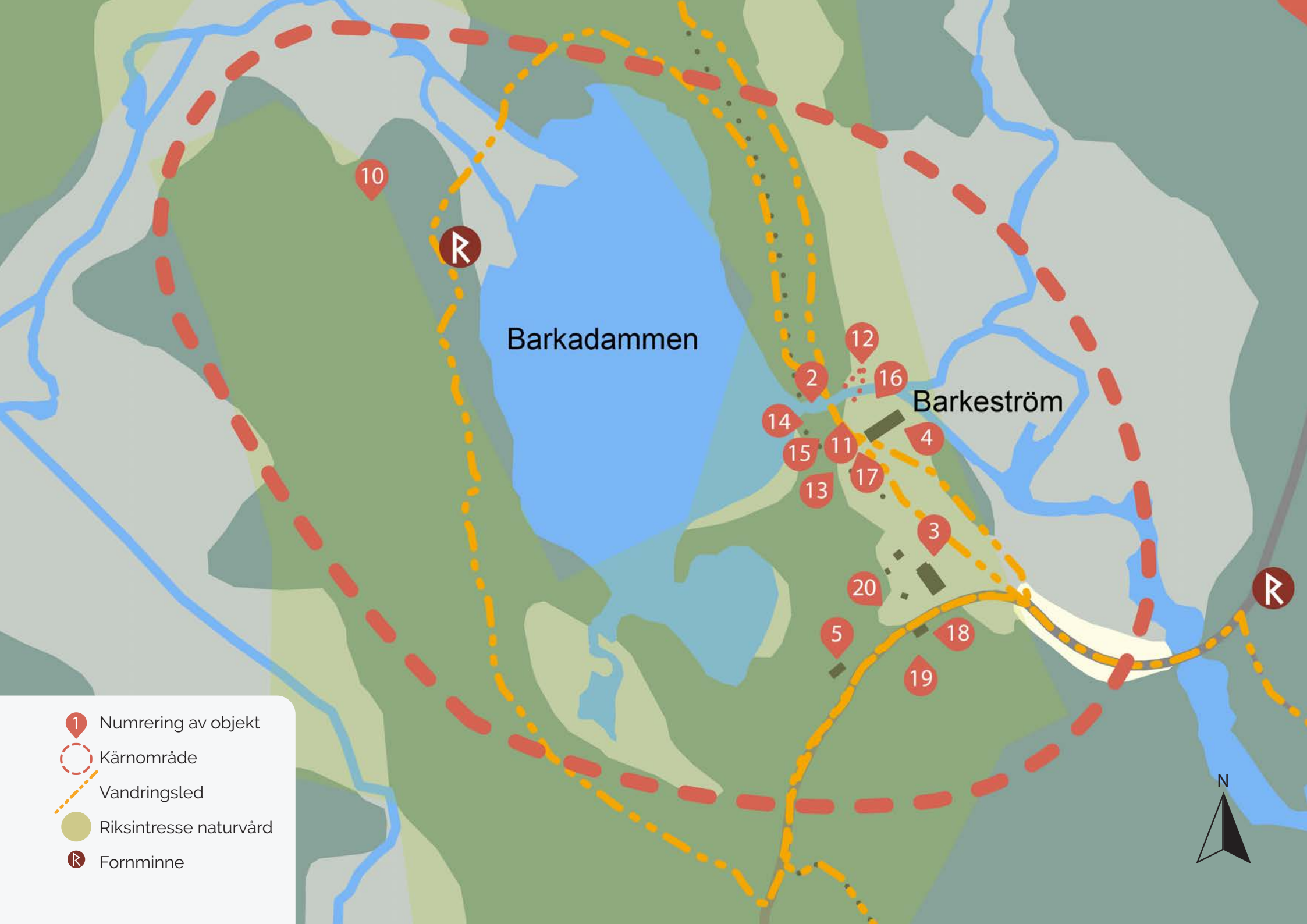
Barkadammen
Barkeström
10
12
2
16
14
4
15
11
17
13
3
20
5
18
19
Numrering av objekt
Kärnområde
Vandringsled
Riksintresse naturvård
Fornminne
N

2 dammbyggnad
3 mangårdsbyggnad
4 ladugård
5 kottklängningsstuga
10 kolarkoja
11 turbinsump
12 brofundament
13 plats kollada
14 plats masugn
15 lämning vattenränna
16 stensatt kant
17 plats garvarkar
18 äldre ladugård
19 utedass
20 grund stenkällare

Miljön kring dammen

Dammbyggnaden (2) är delvis naturlig, en stor dödisgrop omgärdad av grusåsar som bildar dammvall. Mittenpartiet av dammbyggnaden är byggt som skalmur, med väl lagda stenar som bildar en slät utsida och ett fyll av jord och kolstybb. Muren är imponerande, 60 meter lång, eller 75 meter om man räknar med hela vallen, över 3 meter hög och ca 2,5 meter bred. Dammvallen är återuppbyggd (2001) med samma stenar, efter att ha legat nedrasad i många år. Dammbyggnadens välbyggda stenmurverk och vattenspegeln bidrar till det kulturhistoriska värdet.

Dammvallen fungerar som gångbro och utgör idag en del av områdets kulturhistoriska vandringsstig. Kvar i miljön finns kraftverkets turbinsump (11) i betong, med årtalet 1935 inristat. Den står kvar som ett minnesmärke från den period då Barkeström gav elkraft till det 1920 nybyggda ålderdomshemmet i Hälleberga. Nedströms dammvallen finns två äldre brofundament (12). På ett område (tidigare potatisland) finns särskilt mycket kol i marken, vilket indikerar att detta kan ha varit platsen för kolladan (13) från masugnens epok. Om det finns andra lämningar efter denna är oklart. I åkanten finns mycket blå- och grönskimrande slagg samt större stenblock med smälta sidor, som tyder på att de varit väggar i masugnen. En kulle vid vattnet skulle kunna vara platsen där masugnen låg (14). Vid dammens södra del finns en trolig tidigare vattenränna (15). Nedströms dammen finns en stensatt kant (16), som skulle kunna vara del av ett tidigare verksutlopp, det vill säga en kanal som ligger nedströms vattenfallet, som leder vattnet iväg från vattenhjulet, efter att kraften utvunnits. Verksutloppen är ofta nedgrävda så att de ligger lägre än andra ytor, för att få mer fart på vattnet. Det skulle också kunna vara delar av ett äldre utskov, det vill säga en ränna där det vatten som inte leds in till något vattenhjul leds undan. Nordväst om ladugården kan ännu anas en svacka i marken (17), vilket troligen är den plats där nedgrävda garvarkar låg, från garveriepoken.

Dammbyggnaden i Barkeström.

Stampadammen bildades som en dödisgrop vid senaste istiden och har nyttjats för att utvinna vattenkraft i flera hundra år.

Dammbyggnadens vallar består delvis av naturlig grusås. Delen i mitten är byggd med natursten.

Här kan garveribyggnad och kollada ha stått.

Äldre brofundament av oklar ålder, nedströms dammen.

Dammbyggnaden samt turbinsumpen som visar var det fanns en kraftstation mellan 1920–1940-talet.

Vid dammens södra del finns antydningar till en äldre vattenränna. Kanske denna ledde till masugnen eller garveriet?

Nedströms dammen finns stensatta kanter i det som tidigare troligen var verksutlopp eller utskov.

Den gjutna turbinsumpen från 1935 användes tidigare i överföring av vattenkraft till en kraftstation som fanns på platsen. Den är den enda byggda del som finns kvar vid dammen.

Gården

Nuvarande bostadshus (3) och ladugård (4) ska vara byggt kring 1885. Både bostadshus och ladugård är till stora delar i originalskick, med traditionell färgsättning i falurött, vitt och svart samt med lertegeltak. Runt bostadshuset ligger en traditionell trädgård med fruktträd, buskar, blomrabatter och spår efter vissa äldre strukturer.

Det pampiga bostadshuset (3) byggt av Janne Barck 1885.

Ladugården (4) ska vara byggd samtidigt med huset, kring 1885.

Till gården hör också en liten ålderdomlig ladugård (18), ett utedass (19) samt grunden efter en stenkällare (20). Dessa är bevarade äldre uthus av kulturhistoriskt intresse och betydelse för miljön. Den lilla ladugården är byggd i skiftesverk och har genom sin lilla skala karaktären av torparladugård-loge. Det är inte omöjligt att denna flyttats hit från något torp i närheten, för att användas som uthus här. Denna lilla ladugård har åstak som indikerar att den tidigare varit täckt med halmtak. Huset har hög ålder, autenticitet och äldre byggnadstekniska detaljer. Utedasset är ett traditionellt dass med enkla rödmålade brädväggar och lutande pulpettak. Detaljer som överljusfönster och hembygd sidohängd trädörr är viktiga. Utedasset är en viktig del i denna kulturmiljö.

Ett uthus på gården som kan ha varit en äldre torparladugård-loge.

Gården från väster, med den lilla torparladugården och utedasset till höger.

En grund efter en stenkällare finns i backen bakom huset.

Det moderna skogsbruket

Den lilla kottklängningsstugan (5) representerar det moderna skogsbruket från 1900-talets början. Att skogen sågades ner här i området på 1910-talet hänger ihop med Orrefors järnbruks historia, se under historik. Huset från 1914 kan tyckas anonymt, men rymmer en kulturhistoriskt mycket viktig del av svensk historia. Klängstugan är unik i Kalmar län, kanske för hela landet. Invändigt finns delar av torkanordningen kvar, med murat golv med luftkanaler, hyllor och trådbackar. Exteriört har huset ett tidstypiskt utseende, med smårutiga fönster och smala dörrar. De båda ventilationshuvarna är också en betydelsefull del av husets funktion och karaktär.

Skiss av anordningen. Golvet med varmluftskanalerna finns kvar, medan ugnen på utsidan är borta.

KOTTKLÄNGNING
Termen att "klänga" frön betyder att fröna släpper från kotten. Skogvaktaren som bodde i det stora bostadshuset här i Barkeström köpte kottar från ortsbefolkningen. Det var tall- och grankottar. På så sätt kunde de tjäna en extra slant, under några år i början av 1900-talet. För att få loss fröna lades kottarna i stora såll (med måtten 60 x 120 cm), som träramar med nät i. Flera såll staplades på varandra. Dessa ställdes inne i kottklängningsstugan. Sedan eldade man i en ugn på husets baksida, och ledde in rökgaser och värme från denna in under golvet i stugan. En värme av 50 grader eftersträvades. Därefter blöttes kottarna i ett dygn. Efter det skulle de värmas igen under ett dygn. Då släppte fröna från kottarna. För att de skulle trilla ut skakades kottarna så att fröna samlades på golvet. Därefter kördes de små fröna i en liten tröska, så att vingen lossnade och bara fröet fanns kvar, redo att sås. Kottklängningsstugan är en viktig del av den moderna skogsindustrins födelse.

Kottklängningsstugan som är en mycket intressant del av det moderna skogsbrukets historia.

Golvet i kottklängningsstugan.

Kottarna torkades i trådbackar.

Den lilla tröskan där fröerna skiljdes från vingarna.

Här på husets baksida gick kanaler med varmluft in till husets golv.

Barkeström med omgivande landskap används idag som rekreationsmiljö. En 1,5 kilometer lång vandringsled med informationsskyltar finns anlagd sedan cirka 2007. Förutom information om järnbruket och garveriet finns fakta om flottningen, skogsplantstillverkningen och kolning. Utmed vandringsleden finns en rekonstruerad kolarkoja (10) och en rekonstruerad träskoning i en av områdets flera flottningsleder.

Området vid Barkeström används idag som rekreationsmiljö. Här finns informationsskyltar som berättar om både natur och kultur.

Den rekonstruerade kolarkojan (10) byggdes för att ge en bild av livet förr i de stora skogarna runt Barkeström.

Historik

Här hittar du berättelser om människor och andra viktiga företeelser som präglat kulturmiljön.
En förklaring till varför de höga kulturhistoriska värdena finns på platsen.

Den äldsta historien och masugnen

Dammen som är så dominerande i Barkeströms kulturmiljön bildades redan under istiden, som en grop efter ett dödisblock. Naturliga åsar blev delar av det som snarare kom att fungera som dammvall. Tidigare kallades dammen ”Kliftetorpa damm” och Barkeström, som låg på byn Fröneskruvs utmark, sydost om denna by, kallades Kliftetorp eller Kleftetorp. Det finns bara enstaka registrerade möjliga lämningar efter äldre järnframställning i området, men det är troligt att det finns fler.

Vattenkraften började utnyttjas i större skala med tidigindustriell verksamhet i form av att Orrefors järnbruk utlokaliserade sin masugn hit under 1740–1780-talen. Det finns bevarade dokument från 1700-talet som beskriver masugnsanläggningen. Masugnen var av så kallad multitimmertyp, vilket innebar att själva smältdegeln var isolerad med hjälp av jord, som i sin tur hölls på plats av en timmerkonstruktion. Vattenhjulet som drev blåsbälgarna var sex meter i diameter. Vattentillgången ansågs bättre här än nere vid järnbruket. Sannolikt byggdes även andra byggnader här, som bostadshus och uthus. Här bör också ha funnits en kollada, för förvaring av den träkol som användes som bränsle till ugnen. På någon plats bör förvaring av myrmalm legat. Denna togs upp i sjöar i området, till exempel Sandsjön, och transporterades hit i små trävagnar dragna av hästar. Det kan tidvis ha varit hela karavaner av transporter hit, av både malm och kol.

Det talas tidigt om att bostadshuset användes som krog i liten skala. Det har också funnits en så kallad sågkvarn, alltså en såg, men oklart när. På en karta från 1788 finns en kvarn (förmodligen mjölkvarn) inritad vid bron ett par hundra meter nedströms Barkeström. På samma karta har man skrivit ”f.d. masugn” vid Barkadammens utlopp. När en ny masugn byggdes nere i Orrefors upphörde masugnsepoken vid Barkeström. Platsen kom en tid att benämnas ”Gamla masugnen”.

Kartan från 1788 visar att det då fanns en masugn och en gård här på platsen, samt en kvarn vid bron nedströms. Möjligen kan huset symbolisera gården Kleftetorp som ligger en bit ifrån Barkeström.

Garveriepoken

Vattenkraften här började användas till barkstamp, garveri och sämskmakeri åtminstone 1790, möjligen tidigare. Vattnet utnyttjades även till ett sågverk. I Hälleberga kyrkoarkiv finns en handling bevarad som visar att Abraham Barck flyttade från Kalmar till Hällebergatrakten för att jobba som sämskmakare[1]. Han hade vid 21 års ålder fått sitt mästarbrev, ett godkännande för att utöva yrket, i Kalmar. Året därpå, 1790 står han skriven, tillsammans med sin hustru Britta Stina (född Traskt, dotter till en garvare) på adressen ”Gamla masugnen”, det vill säga det vi idag kallar Barkeström. En garvare Magnus Lundgren flyttade också hit. Tillsammans byggde de upp en verkstadsbyggnad och en verksamhet för både sämskmakeri och garveri. De både inriktningarna kompletterade varandra. Garvaren tillverkade grövre läder, som användes till skor och seldon, medan sämskmakaren tillverkade mjukt läder som användes till handskar, skjortor och byxor. Livet under denna tid var skört. Garvare Abrahams hustru och flera barn dog i barnsäng och olika farsoter. Han var gift för tredje gången när han själv dog 1813, vid 45 års ålder. Familjen Barck hade därför ett litet uppehåll, eftersom sonen Isak, som var ämnad att ta över, flyttade till Kalmar. Omkring 1820 flyttade en garvare Grönkvist hit och drev garveriet vidare. Det ska vara han som skapade namnet Barkeström som varumärke då han kallade anläggningen för ”Barkeström factori”. Namn kommer alltså från familjenamnet Barck, inte för att vattenkraften här användes till barkstamp.

Vilhelm Barck, en annan son till Abraham, tog över verksamheten och drev den vidare. År 1841 när Vilhelm dog, ogift och utan barn, tog Isaks son Carl Reinold över verksamheten. Det råder dock motstridiga uppgifter om garveriverksamhetens historia. Det finns uppgifter om att det var Carl Reinold Barchaeus som år 1818 ansökte om att få anlägga garveri här. Eftersom det redan fanns garveri då måste det röra sig om någon form av nyregistrering i samband med att han tar över verksamheten. I början av 1800-talet bodde ett 20-tal personer här, familjen, tjänstefolk och de som jobbade mer verksamheterna.

Under senare hälften av 1800-talet blev det ökad efterfrågan på skinnvaror. Detta innebar en glanstid för garvaryrket. Abrahams sonson Janne Barck (Johan Mauritz), tar över efter sin far Carl Reinold, tillsammans med sin hustru Olivia, i början av 1880-talet. Troligen upplevde de ett uppsving och ökat välstånd. Detta speglas inte minst i de hus som han lät bygga[2], både nytt stort bostadshus och ladugård kring 1885 och en ny garveribyggnad 1888. Alla hus låg på Orrefors bruks mark, men garvaren hade ett arrendekontrakt. Det äldre bostadshuset revs då det nya byggdes. Enligt uppgift återanvändes en del av materialet från det gamla huset i det nya. Det nya bostadshuset byggdes ovanligt stort och imponerande. Janne och Olivia hade stor familj. Elva barn föddes här i Barkeström (Åtta av dem överlevde till vuxen ålder). Trots stor familj startade de gästgiveri och skjutsstation i sitt hem. De upplät också gästgiveriet till ett fackligt möte med glasarbetare. Detta blev inte populärt hos ledningen för glasbruket, och resultatet blev att hela familjen

1 Sämskmakaren tillverkade mjukt läder som användes till handskar, skjortor och byxor (Värendsdräktens gula byxor var till exempel ursprungligen av sämskskinn).

2 Snickaren som byggde huset ska ha hetat Jacobsson.

handgripligen blev utkastade en regnig dag i maj 1905. Resten av sitt liv processade Barck mot Orrefors med syfte att få komma tillbaka till sitt hem. Familjen Barck verkade här som garvare i tre generationer, fram till 1905.

Själva garveriet låg troligen nära vattnet, eftersom stora mängder vatten krävdes för blötläggning av hudarna. Flera stora i marken nedsänkta kar fanns för detta ändamål. De ska ha legat i närheten av där ladugården ligger idag. Möjligen kan man ännu se en sänka i marken här (ännu på 1920-talet fanns rester av dessa synliga). Kring 1888 byggdes en ny garveribyggnad. Den innehöll en rad funktioner: ett så kallat drivhus, ett rum för kar och barklag, ett så kallat kalkhus, med kar för kalkning, pyrning och svällning, ett sämskmakeri, ett limkokeri (rester från garveriprocessen användes att koka lim, som såldes som en biprodukt) och en så kallad smultkällare, som var en källare där hudarna snabbare ruttnade, så att håret på hudarna skulle lossna. Över garveriet fanns en stor lägenhet med fyra rum och kök (med rörspis, järnspis och två kaminer). Vinden användes som torkvind, där hudarna hängdes på tork. Till verksamheten hörde också en barkstamp som drevs av vattenkraft. Ett vattenhjul drev yxor som hackade sönder den bark som behövdes till garveriprocessen. Bark från gran, ek och björk användes.

Flottningsepoken

Från mitten av 1800-talet fram till cirka 1930 flottades stockar här förbi. Stockarna skulle via Orranäsasjön till sågen i Orrefors. Verksamheten ökade efter att man byggt ett nytt och större sågverk i Orrefors 1875. Under 1910-talet kom det att ske ytterligare en mycket omfattande skogsavverkning i området. Detta hade sin orsak i den långa epoken av kolning till Orrefors järnbruk. Till kolning användes klent virke, smala träd. Detta innebar att äldre grövre träd hade sparats, tills man till slut hade kvar ett skogsbestånd med 2 mil ”urskog”. Säveåns AB från Göteborg köpte skogarna på rot och började avverka. 400 man anställdes. Flottningen blev det bästa alternativet för att få ut timret ur skogen. Kanske ”Flottnings-Olle” från Värmland som anställdes som förman påverkade detta val? I vilket fall visste han hur flottningslederna skulle byggas ut och skötas.

Fotografi från 1920-talet som visar flottare på Barkadammen. Bilden visar också en av de naturliga åsryggarna och hur dammvallen förstärkts med trä. Bild skänkt av Dick Måård till Kalmar läns museum.

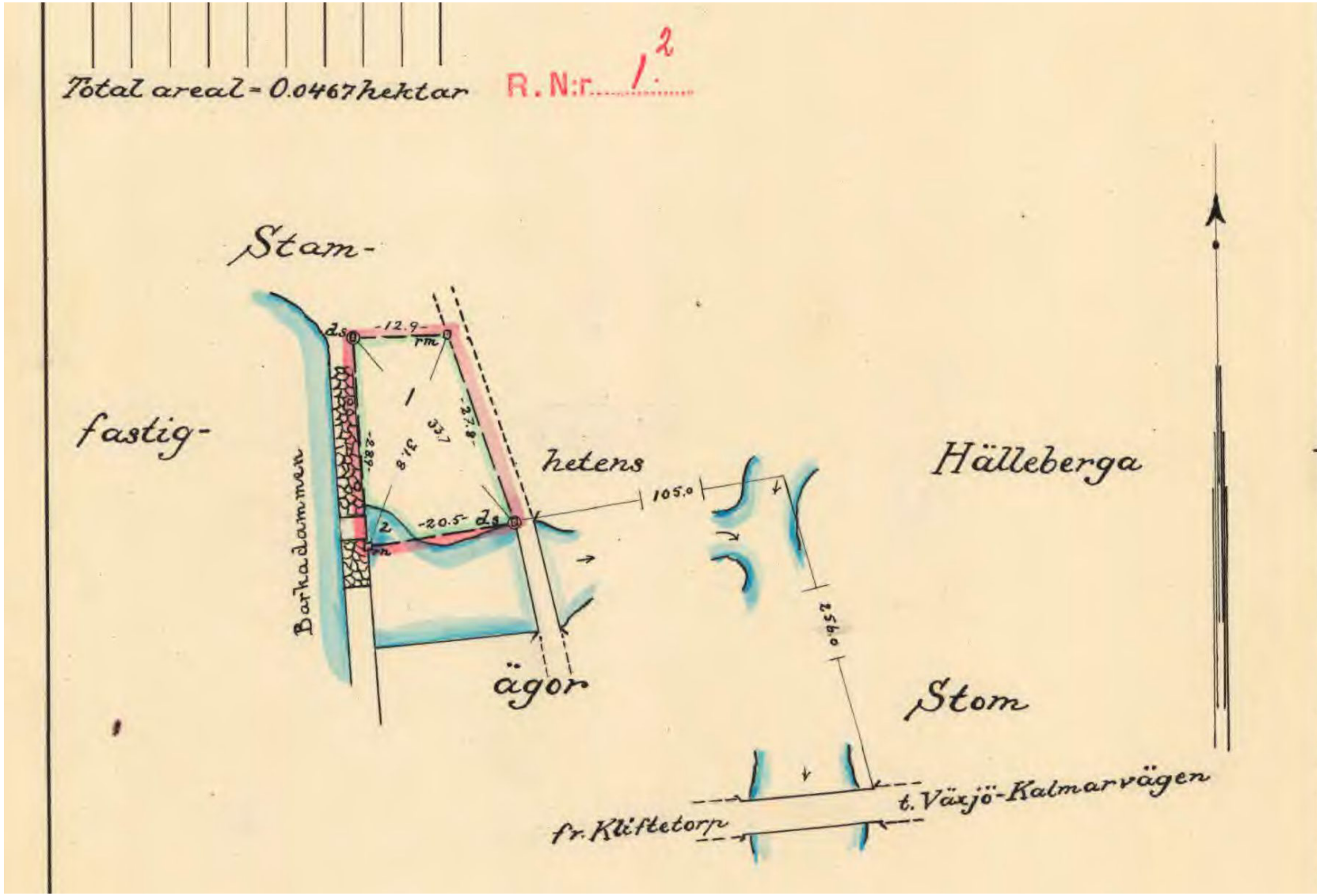

Kartan från 1933 visar bland annat en del av dammbyggnaden. Den rosamålade bron till höger i bild kan vara den bro som fanns nedströms dammen, och vars brofundament i sten fortfarande finns kvar

Grusåsarna

De grusåsar som så dominerade landskapet vid Barkeström ska ha varit attraktiva som friluftsområde redan i början av 1900-talet. Vissa vintrar sattes in extratåg från Kalmar för att komma hit och åka skidor från de 30 meter höga åsryggar. Längre fram grävdes dock dessa åsar ut i stor omfattning eftersom de innehöll stora mängder grus som var lättgrävt. Sannolikt användes gruset till olika byggprojekt i omgivningen, inte minst upprustning av gamla vägar. De högsta åsryggarna finns därför inte längre kvar.

1900-talet

Efter den stora skogsskövlingen 1913–1916 behövde skogen återplanteras. Man byggde en så kallad klängstuga, en anläggning för att få fröna att släppa ur gran- och tallkottar. Genom att värma upp kottarna till 50 grader och tröska dem i en miniatyrtröska som piskade loss fröna fick man dem att lossna. Bostadshuset blev skogvaktarboställe 1905.

Efter 1920

När Hälleberga ålderdomshem byggdes 1920 togs ett modernt beslut att bygga ett kraftverk vid dammen i Barkeström och förse ålderdomshemmet med elström, vilket var tidigt på landsbygden. Skogvaktaren Nordgren som då bodde här var den som skötte dammluckorna. Ett par timmar morgon och kväll släppte hann på vatten till kraftverket, så att man fick ström i ålderdomshemmet. Resten av dygnet fick man klara sig utan. 1931 byggdes ny turbinsump, den som finns kvar idag. Kraftverket användes in på 1940-talet, kanske fram tills dammvallen raserades 1945 efter häftigt regnande.

Efter att dammvallen rasat 1945 och stod den raserad ända fram till 2001 då den restaurerades och återuppbyggdes med de nedrasade stenarna på platsen. Arbetet utfördes tack vare en ideell insats av gruppen ”Dokumentation i Glasbruksbygd”. I början av 2000-talet iordningställdes också en kort vandringsstig runt Barkadammen, med informationsskyltar. Kottklängningsstugan restaurerades också. Utmed stigen rekonstruerades en kolarkoja. Barkeström blev en modern rekreationsmiljö.

Barkeström i framtiden

Här ges förslag på förhållningssätt inför framtiden för hur kulturmiljön ska bevaras och utvecklas.

Nybro kommun vill att kommunens kulturmiljöer ska bevaras och utvecklas så att kommande generationer kan ta del av dem. Under rubriken "bevara" anges vad vi är skyldiga att ta hänsyn till enligt lag. Under rubriken "utveckla" finns tips om hur viktiga kulturmiljöer kan utvecklas och förvaltas så att deras värden finns kvar för eftervärlden. Tipsen kan rikta sig till Länsstyrelsen, kommunen och/eller till dig som privatperson.

Läs mer tips om hur du kan vara med och utveckla kulturmiljöer under "Generella råd" i Kulturmiljöprogrammets inledningskapitel.

Bevara

Kottklängningsstugan (5) är unik för Kalmar län och ska betraktas som *särskilt värdefull* enligt Plan- och bygglagen 8 kap 13 §.

Utveckla

Området bör fornminnesinventeras både vad gäller lämningar i skogen och vad gäller de industriella lämningarnas nedströms dammen. Särskilt kring dammen bör områdets olika husgrunder och strukturer karteras.

Det är möjligt att göra modifieringar inom ett av dammens utskov utan att miljöns kulturhistoriska värde minskas väsentligt, om murverket och bron inte förändras.

Kottklängningsstugan ska underhållas med traditionella material och metoder.

Eventuell framtida ny bebyggelse bör inte läggas inom det lilla kärnområdet, utan kan av kulturhistoriska skäl förläggas utmed gamla vägen söder om Barkeström samt öster om Vapenbäcksån. Eventuella nya bostadshus bör utgöras av fristående småhus i 1–2 våningar.

Referenser

Läs mer/referenser

En nästan bortglömd centralort - Barkeström, Dick Måård. Hällebergaboken 2000.

Garveriet i Barkeström, Margit och Dick Måård, Reflexer ur Hälleberget, Dokumentation i Glasbruksbygd 2005

Spår efter flottning, Elsie Gustavsson, Hällebergaboken 2000.

Dokumentation i glasbruksbygd, 2002, Eko från Hälleberget (Nybrosamlingen, Nybro bibliotek, sid 235).

En dagbok av Carl Jonsson från åren omkring 1825, artikel i ”Från gamla tiders Hälleberga”, sammanställd och redigerad av Anders Ljungdahl, 1973.

Småländsk bebyggelsehistoria, del I, Lars-Olof Larsson, Högskolan i Växjö, 1981.

Naturguide Nybro kommun, Arén, Lena; Gunvall, Sven, 2011.

Kulturminnesvård i Nybro kommun, Nybro kommun 1988.

Natur i Östra Småland, Markus Forslund (red), Länsstyrelsen i Kalmar, 1997.

Övriga referenser

Nybrokunskap: www.nybrokunskap.se
Fornminneskartan: www.raa.se/fornsok

Historiska kartor: www.lantmateriet.se, historiska kartor